

ILMOITUKSENVARAISTA SOSIAALIPALVELUTOIMINTAA KOSKEVAT OHJEET JA ILMOITUSLOMAKKEEN TÄYTTÖOHJE

ILMOITUKSENVARAINEN TOIMINTA

Yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajan, joka tuottaa muita kuin ympärivuorokautisia sosiaalipalveluja, on tehtävä ennen toiminnan aloittamista, olennaista muuttamista tai lopettamista ilmoitus sosiaalihuollosta vastaavalle monijäseniselle toimielimelle siinä kunnassa, jossa palveluja tuotetaan. Ympärivuorokautisilla sosiaalipalveluilla tarkoitetaan palvelua, jossa asiakkaan palvelutarve on ympärivuorokautista (luvanvaraista toimintaa). Luvanvaraisen toiminnan osalta ks. erilliset hakuohje ja lupahakemuslomakkeen täyttöohje.

Ilmoituksenvaraiset, rekisteröitävät palvelut

Ilmoitus tulee toimittaa hyvissä ajoin ennen suunniteltua toiminnan aloittamisajankohtaa kunnan toimielimelle, joka tarkastaa lomakkeen tiedot. Toimielimen on ilmoitettava aluehallintovirastolle tiedot rekisteriin merkitsemistä varten. Kunnan toimielin liittää ilmoitukseen oman lausuntonsa, josta tulee ilmetä perusteltu arvio siitä, täyttääkö ilmoituksenvarainen palvelutoiminta yksityistä sosiaalipalveluista annetussa laissa (922/2011) säädetyt edellytykset. Aluehallintovirasto tekee päätöksen ilmoituksenvaraisen toiminnan merkitsemisestä rekisteriin.

Lomakkeita on neljä:

- 1) Ilmoitus yksityisten sosiaalipalvelujen tuottamisesta (toiminnan aloittaminen ja toiminnan olennainen muutos)
- 2) Ilmoitus yksityisten sosiaalipalvelujen vastuuhenkilön vaihtumisesta
- 3) Ilmoitus yksityisten sosiaalipalvelujen lopettamisesta
- 4) Ilmoitus yksityisten sosiaalipalvelujen keskeyttämisestä

Ilmoituksenvaraiset, ei-rekisteröitävät palvelut

Yksityisten palvelujen antajien rekisteriin ei talleteta tietoja sellaisista palvelujen tuottajista, jotka tuottavat ainoastaan kotipalveluihin kuuluvia tukipalveluja tai niihin rinnastettavia palveluja. Tällaisia palveluja ovat muun muassa ateria-, vaatehuolto-, kylvytys-, siivous-, kuljetus-, saattaja- ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut sekä muut palvelut, joita asiakas voi tarvita suoriutuakseen päivittäiseen elämäänsä kuuluvista toimista (esimerkiksi niin sanotut kaupakassipalvelut). (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011 27 § 2 mom.)

Henkilökohtainen apu on yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa tarkoitettulla tavalla kotipalvelujen tukipalveluihin rinnastettava palvelu, jota ei merkitä yksityisten palvelujen antajien rekisteriin. Myöskään yksityistä perhepäivähoitoa koskevia tietoja ei talleteta yksityisten palvelujen antajien rekisteriin. Sekä kotipalveluihin kuuluvista tukipalveluista ja niihin rinnastettavista palveluista että yksityisestä perhepäivähoidosta on kuitenkin tehtävä ilmoitus kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle vastaavasti kuin rekisteriin merkittävistä ilmoituksenvaraisista palveluista. Kunta ei toimita kotipalveluihin kuuluvia tukipalveluja ja niihin rinnastettavia palveluja tai yksityistä perhepäivähoitoa koskevia tietoja aluehallintovirastolle, vaan asia käsitellään kunnassa.

Ilmoitus luvan hakemisen yhteydessä

Mikäli palvelujen tuottaja aikoo tuottaa sekä ilmoituksenvaraisia että luvanvaraisia palveluja, ilmoitus voidaan tehdä myös luvan hakemisen yhteydessä aluehallintovirastolle (luvanvaraista toimintaa on yhden aluehallintoviraston toimialueella) tai Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle (Valvira, luvanvaraista toimintaa on kahden tai useamman aluehallintoviraston toimialueella). Lupahakemuksen yhteydessä voidaan ilmoittaa vain sellaiset ilmoituksenvaraiset palvelut, jotka

merkitään yksityisten palvelujen antajien rekisteriin. Sen sijaan kotipalveluihin kuuluvia tukipalveluja tai niihin rinnastettavia palveluja taikka yksityistä perhepäivähoitoa koskevia tietoja ei voi ilmoittaa lupahakemuksen yhteydessä, vaan niistä ilmoitetaan aina kunnan toimielimelle.

Muutoksista ilmoittaminen

Ilmoituksenvaraisen toiminnan muuttamista, vastuuhenkilön vaihtumista ja toiminnan lopettamista koskevat ilmoitukset tehdään aina sen kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jossa palveluja tuotetaan. Tämä koskee sekä rekisteröitäviä että ei-rekisteröitäviä palveluja. Kunta toimittaa rekisteröitävien palvelujen muuttuneet tiedot aluehallintovirastolle rekisteriin talletettavaksi.

Ilmoituksen liitteet:

- 1) ajantasainen kaupparekisteriote tai jäljennös elinkeinoilmoituksesta
- 2) jäljennös yhtiöjärjestyksestä, yhtiösopimuksesta tai säännöistä, jos hakijana on yhtiö, muu yhteisö tai säätiö
- 3) toimintasuunnitelma (toiminnan sisältö ja sen suunniteltu laajuus, käytetyt alihankkijat, selvitys asiakaskunnasta, henkilöstösuunnitelma ja -rakenne)
- 4) jäljennös palvelujen vastuuhenkilön tutkintotodistuksista ja selvitys työkokemuksesta
- 5) henkilötietolain 10 §:n mukainen rekisteriseloste
- 6) sijaintikunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tai sen määräämän viranhaltijan lausunto

Toimintayksikköä koskevat liitteet:

- 7) toiminnassa käytettävien tilojen ajantasainen, virallinen pohjapiirustus ja käyttösuunnitelma
- 8) pelastussuunnitelma ja poistumisturvallisuusselvitys
- 9) pelastusviranomaisen lausunto
- 10) terveydensuojeluviranomaisen lausunto

Ilmoituksen tekeminen

Ilmoitus tehdään ilmoituslomakkeelle ja toimitetaan liitteineen edellä kuvatulla tavalla kunnan toimielimelle tai lupahakemuksen yhteydessä aluehallintovirastolle tai Valviralle. Ilmoituksessa on mainittava toiminnan suunniteltu aloittamispäivä. Ilmoitukseen tulee liittää ilmoituslomakkeessa yksilöidyt selvitykset ja asiakirjat. Huolellisesti ja kaikilta osin täytetty ilmoituslomake jouduttaa asian käsittelyä. Ilmoituslomakkeita on saatavissa sähköisesti osoitteista www.avi.fi ja www.valvira.fi.

Päätös

Ilmoituksen rekisteröinnistä lähetetään palvelujen tuottajalle postitse päätös, joka on maksullinen. Myös kielteinen päätös on maksullinen. Maksun suuruus määräytyy kulloinkin voimassa olevan maksuasetuksen mukaan.

Omaavonta

Yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajan on laadittava toiminnan asianmukaisuuden varmistamiseksi omaavontasuunnitelma, joka kattaa kaikki palvelujen tuottajan sosiaalipalvelut ja palvelukokonaisuudet. Uuden palvelujen tuottajan on laadittava omaavontasuunnitelma kuuden kuukauden kuluessa toiminnan aloittamisesta. Palvelujen tuottajan on pidettävä omaavontasuunnitelma julkisesti nähtävänä ja seurattava sen toteutumista.

Valvira on antanut toimintayksilöille omavalvontasuunnitelman sisältöä, laatimista ja seuranta koskevan määräyksen (1/2014), joka päivitettyä tuli voimaan vuoden 2015 alussa. Finlex 25.06.2014, (3344/05.00.00.01/2014).

ILMOITUKSEN TÄYTTÖOHJE

PALVELUJEN TUOTTAJAA KOSKEVAT TIEDOT

Palvelujen tuottaja

Ilmoituksessa on mainittava palvelujen tuottajan (yksityinen henkilö, yhteisö tai säätiö taikka julkisyhteisön perustama liikeyritys) nimi, henkilötunnus tai yritys- ja yhteisötunnus, yhteystiedot sekä yrityksen toimitusjohtajan tai muun liiketoiminnasta vastaavan henkilön nimi ja yhteystiedot. Lisäksi ilmoituksessa on mainittava tieto rekisteröitymisestä ennakkoperintälaissa tarkoitettuun työnantajarekisteriin.

Palvelujen tuottajan asiakasrekisterit

Yksityisiä sosiaalipalveluja annettaessa asiakkaiden tiedoista muodostuu henkilötietolain tarkoittama henkilörekisteri tai henkilörekistereitä. Palvelutoiminnan suunnittelun yhteydessä tulee etukäteen suunnitella, minkälaisia asiakkaita koskevia tietoja toiminnan yhteydessä syntyy ja minkälaisen tehtävien hoitamiseksi niitä käsitellään. On myös arvioitava, muodostuuko tiedoista yksi asiakasrekisteri vai useita eri asiakasrekistereitä. Mikäli kerätyillä tiedoilla on sama käyttötarkoitus, muodostavat tiedot yhden rekisterin. Arvioitavaksi tulee myös, kuka on asiakastietojen rekisterinpitäjä. Rekisterinpitäjällä on määräysvalta ja vastuu asiakastiedoista.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää sosiaalihuollon alaan kuuluvat tehtävät joko itse tai hankkimalla palveluja esimerkiksi yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Kun yksityinen palvelujen tuottaja tuottaa sosiaalipalveluja kunnan toimeksiannosta tai muutoin kunnan lukuun (esimerkiksi ostopalvelusopimus), rekisterinpitäjä näiden asiakastietojen osalta on kyseisen kunnan sosiaalihuollosta vastaava toimielin, esimerkiksi sosiaalilautakunta (merkitään ilmoituslomakkeen kohtaan 6: "muun rekisterinpitäjän asiakasrekisteri"). Kunnalla on tällöin myös asiakastietoja koskeva määräysvalta.

Yksityisiä sosiaalipalveluja tuotettaessa palvelujen tuottaja on rekisterinpitäjä itse maksavien asiakkaiden asiakastietojen osalta (merkitään ilmoituslomakkeen kohtaan 6: "käytetään omaa asiakasrekisteriä").

Mikäli sosiaalihuollon asiakastietoja käsitellään sähköisesti, palvelujen tuottajalla tulee olla asiakastietojen seuranta- ja valvontatehtävää varten tietosuojavastaava.

Koska asiakasrekisteri sisältää henkilötietoja, sen tietosisältöön ja suojaamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Tietosuojavaltuutetun toimisto antaa henkilötietojen käsittelyä koskevaa ohjausta ja neuvontaa. Tietosuojavaltuutetun malleja ja mallilomakkeita henkilötietojen käsittelystä ja rekisteriselosteesta on saatavilla osoitteessa www.tietosuoja.fi

TOIMINTAYKSIKÖÄ/TOIMINTAA KOSKEVAT TIEDOT

Toimintayksikkö

Ilmoituksessa on mainittava niiden toimintayksiköiden nimet ja yhteystiedot, joista ilmoitus tehdään. Tiedot täytetään kustakin toimintayksiköstä erikseen.

Toimintayksiköllä tarkoitetaan sitä toiminnallista kokonaisuutta, jossa tuotetaan asiakkaalle tässä asiassa tarkoitettuja palveluita.

Toimintayksikössä tulee olla riittävät ja asianmukaiset toimitilat ja varusteet sekä toiminnan edellyttämä henkilöstö. (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011) 4 §:n 1 mom.)

Palvelujen vastuhenkilö

Toimintayksiköllä tulee olla vastuhenkilö, joka vastaa siitä, että toimintayksikössä toteutettavat palvelut täyttävät niille asetetut vaatimukset (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011) 5 §:n 3 mom.)

Ilmoituslomakkeessa on mainittava vastuhenkilön nimi, henkilötunnus, yhteystiedot, koulutus, työkokemus ja tehtävä toimintayksikössä.

Vastuhenkilö vastaa siitä, että palvelutoiminta täyttää sille asetetut vaatimukset eli muun muassa siitä, että sosiaalipalvelujen antamiseen on palvelujen tarpeeseen ja asiakkaiden määrään nähden riittävästi henkilöstöä, jonka koulutustaso ja ammattitaito mahdollistavat laadukkaiden palvelujen antamisen.

Sosiaalihuoltolain (SHL, 1301/2014) 46 a §:n mukaan sosiaalihuollon tai sosiaali- ja terveydenhuollon pääasiassa hallinnollisissa johtotehtävissä voi toimia sosiaalityöntekijä tai henkilö, jolla on tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja alan tuntemus sekä niiden lisäksi riittävä johtamistaito.

Sosiaalityön ammatillisesta johtamisesta säädetään sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 9 §:ssä. Muissa asiakastyön ohjausta sisältävissä sosiaalihuollon johtotehtävissä voi toimia henkilö, jolla on tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto, alan tuntemus sekä riittävä johtamistaito.

Selvityksenä on esitettävä jäljennökset palvelujen vastuhenkilön koulu- ja työtodistuksista. Vastuhenkilön vaihtumisesta on tehtävä ilmoitus kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle.

Tiedot annettavista palveluista

Kunakin toimintayksikön osalta on mainittava annettavien sosiaalipalvelujen sisältö (kenelle palveluja annetaan) ja tuottamistapa (oma/alihankinta) sekä niiden suunniteltu laajuus (kuinka monelle palveluja annetaan).

Kunakin toimintayksikön tuottamat palvelut ja toiminnan laajuus on ilmoitettava lomakkeen kohdassa "Toimintayksikön palvelutoiminta ja asiakaspaikkojen määrä".

Henkilökunta

Ilmoituksessa on mainittava henkilöstön määrä henkilötyövuosina (yksikkökohtaisesti) sekä koulutuksen laatu ja taso.

Henkilöstön lukumäärän on oltava riittävä palvelujen tarpeeseen ja asiakkaiden lukumäärään nähden. (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011) 4 §)

Henkilöstöltä vaadittavista kelpoisuuksista säädetään sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015).

Lomakkeella on ilmoitettava kunkin toimintayksikön osalta hoitoon, kasvatukseen ja kuntoutukseen osallistuvan henkilöstön määrä ja ammatillinen koulutus tarvittaessa eriteltynä asuinyksiköittäin. Kokoaikaisiksi luetaan työehtosopimuksen mukaista täyttä työaikaa tekevät henkilöt. Hoito-, kasvat- ja kuntoutushenkilökunnan koulutustaso merkitään sen mukaan, mikä on ao. henkilön ylin sosiaali- tai terveysalan koulutus.

Henkilökuntaa koskevissa tiedoissa on ilmoitettava myös avustavan henkilöstön määrä. Siihen kuuluvat esimerkiksi henkilöt, jotka tekevät siivoukseen, ruuanjakeluun ja pyykkihuoltoon kuuluvia tehtäviä. Jos ao. henkilöt osallistuvat myös hoitoon (mm. ruokailussa, WC-käynneissä ja peseytymisessä avustaminen), on ilmoituksessa eriteltävä avustavan työn hoivan osuus.

Henkilöstön mitoituksista saa tarkempaa tietoa sosiaali- ja terveysministeriön julkaisusta Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019 sekä Valviran ja aluehallintovirastojen valvontaohjelmista.

Toimitilat ja toimintavälineet

Toimintayksikössä tulee olla riittävät ja asianmukaiset toimitilat ja varusteet sekä toiminnan edellyttämä henkilöstö. Toimitilojen tulee olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle, kasvatukselle ja muulle huolenpidolle sopiva. (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011) 4 §)

Asiakkaiden käytössä olevien sosiaalipalvelujen toimitilojen on tuettava asiakkaiden sosiaalista vuorovaikutusta. Toimitilojen suunnittelussa ja käytössä on huomioitava asiakkaiden yksilölliset tarpeet ja edellytykset, esteettömyys ja yksityisyyden suoja. (SHL (1301/2014) 30 § 4 momentti)

Ilmoitukseen on liitettävä toiminnassa käytettävien tilojen virallinen pohjapiirustus, käyttösuunnitelma ja asemapiirros. Pohjapiirustuksen tulee sisältää tiedot käytettävien huoneiden koosta (m²), asiakkaiden lkm/huone sekä hygieniatilojen, mukaan lukien invamitoitetut wc – ja suihkutilat, määrästä. Lisäksi on ilmoitettava yhteisten tilojen määrät, koot ja asemapiirros.

Muu toimintaa koskeva selvitys

Ilmoitukseen on liitettävä asian selvittämiseksi tarpeelliset asiakirjat. Palvelujen tuottajan on hankittava toimintayksikön sijaintikunnan pelastusviranomaisen ja terveydensuojeluviranomaisen tarkastuspöytäkirjat ja lausunnot sekä sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tai sen määräämän viranhaltijan lausunto. Toiminnan muuttamista koskevan ilmoituksen liitteenä on toimitettava ne asiakirjat, selvitykset ja lausunnot, jotka ovat tarpeen kysymyksessä olevan muutoksen selvittämiseksi.

Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittäminen

Jos yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajan toimialaan kuuluu palvelujen antaminen alaikäisille, tulee kunnan vastaanotettuaan ilmoituksen pyytää rikosrekisteriote nähtäväksi. Kunta pyytää rikosrekisteriotteen nähtäväksi muulta kuin työsopimussuhteiseen henkilökuntaan kuuluvalta henkilöltä, jonka tehtäviin pysyväisluonteisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa ja tekee tätä koskevan merkinnän ilmoituslomakkeelle. Muussa kuin työsopimussuhteessa olevalla henkilöllä tarkoitetaan esimerkiksi palvelujen tuottajana toimivaa yrittäjää, jonka tehtäviin toimintayksikössä kuuluu lasten kanssa työskentelyä.

Palvelujen tuottajan puolestaan on pyydettävä palveluksessaan olevan henkilöstön, jonka tehtäviin kuuluu lasten kanssa työskentelyä, rikosrekisteriotteet nähtäväksi.

Rikosrekisteriotteen hankkiminen on henkilön itsensä tehtävä. Ote tilataan oikeusrekisterikeskukselta, ja se on maksullinen. Rikosrekisteriote ei saa olla kuutta kuukautta vanhempi. Otteen sisällöstä ei tehdä merkintöjä asiakirjoihin eikä otteesta oteta jäljennöistä. Ote palautetaan viipymättä sen esittäneelle henkilölle.

Mikäli ilmoituksen tekemisen jälkeen tehtäviin, joihin kuuluu lasten kanssa työskentelyä, otetaan henkilö, joka ei ole työsopimussuhteessa palvelujen tuottajaan, tai kun tehtäviä annetaan ensi kertaa tällaisen henkilön hoidettavaksi, palvelujen tuottajan on ilmoitettava siitä kunnalle. Myös tällöin kunta pyytää muulta kuin työsopimussuhteiselta henkilöltä rikosrekisteriotteen nähtäväksi.

PALVELUALAN MÄÄRITTELY

KOTIPALVELU

Kotipalvelulla tarkoitetaan asumiseen, hoitoon ja huolenpitoon, toimintakyvyn ylläpitoon, lasten hoitoon ja kasvatukseen, asiointiin sekä muihin jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittamista tai niissä avustamista.

Kotipalvelua annetaan sairauden, synnytyksen, vamman tai muun vastaavanlaisen toimintakykyä alentavan syyn tai erityisen perhe- tai elämäntilanteen perusteella niille henkilöille, jotka tarvitsevat apua selviytyäkseen 1 momentissa tarkoitetuista tehtävistä ja toiminnoista. (SHL 19 §)

PÄIVÄTOIMINTA

Päiväpalvelut

Päiväkeskusten tehtävänä on lisätä toimintakykyä yhteisöllisyydellä ja vuorovaikutuksellisuudella. Päiväkeskusten tavoitteena on erityisesti toimintakyvyn tukeminen ja itsenäisen asumisen edistäminen. Päihdehuollon päiväkeskukset tarjoavat puolestaan päihdeettömän oleskelu- ja kohtaustaikan. Mielenterveysasiakkaille palvelu antaa päiväohjelman ja tukee näin osallistumista aktiiviseen elämään ja sosiaalista selviämistä.

Työ- ja toimintakeskus

Kehitysvammaisten työ- ja toimintakeskukset sekä toiminta, jonka tavoitteena edistää vajaakuntoisen henkilön työelämään sijoittumista. Tähän kohtaan kuuluu myös sellainen päihdekuntoutujien ja mielenterveysasiakkaiden kuntoutus, jonka tavoitteena on työhön tai aktiiviseen toimintaan palaaminen.

Kuntouttava työtoiminta

Kuntouttavalla työtoiminnalla tarkoitetaan kunnan järjestämää toimintaa, jonka tarkoitus on parantaa henkilön elämänhallintaa sekä luoda edellytyksiä työllistymiselle, ja jossa ei synny virkasuhdetta eikä työsuhdetta henkilön ja toimintaa järjestävän tai toteuttavan tahon välille. Kuntouttavan työtoiminnan järjestää kunta. Kunta voi järjestää kuntouttavan työtoiminnan itse, tekemällä kirjallisen sopimuksen sen järjestämisestä toisen kunnan tai kuntayhtymän taikka rekisteröidyn yhdistyksen, rekisteröidyn säätiön, valtion viraston tai rekisteröidyn uskonnollisen yhdiskunnan kanssa. Kunnan tulee antaa tieto työvoimatoimistolle kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä tekemästään sopimuksesta. Kuntouttavaa työtoimintaa ei saa hankkia yritykseltä. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001) Ilmoituksenvaraista yksityistä sosiaalipalvelua ei ole kuntouttava työtoiminta, joka koskee työkykyisiä työttömiä.

Liikkumista tukevat palvelut (ml. saattajapalvelut)

Liikkumista tukevia palveluja järjestetään henkilöille, jotka eivät kykene itsenäisesti käyttämään julkisia liikennevälineitä sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen toimintakykyä alentavan syyn takia ja jotka tarvitsevat palvelua asioimisen tai muun jokapäiväiseen elämään kuuluvan tarpeen vuoksi.

Liikkumisen tukea voidaan järjestää seuraavilla toteuttamistavoilla tai niiden yhdistelmillä: 1) julkisten liikennevälineiden käytön ohjauksella ja ohjatulla harjoittelulla; 2) saattajapalveluna; 3) ryhmäkuljetuksina; 4) korvaamalla taksilla, invataksilla tai muulla vastaavalla ajoneuvolla tapahtuvasta kuljetuksesta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset; 5) muulla soveltuvalla tavalla. Yksilöllisiä kuljetuspalveluja ei järjestetä henkilölle, joka on oikeutettu kuljetuksiin tai niiden kustannusten korvaamiseen muun lain nojalla. (SHL 23 §)

ASUMISPALVELUT

Palveluasuminen

Palveluasumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa. Palveluasumista järjestetään henkilöille, joilla hoidon ja huolenpidon tarve ei ole ympärivuorokautista.

Palveluasumisella tarkoitetaan palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja. Palveluihin sisältyvät asiakkaan tarpeen mukainen hoito ja huolenpito, toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä toiminta, ateria-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Asumispalveluja toteutettaessa on huolehdittava siitä, että henkilön yksityisyyttä ja oikeutta osallistumiseen kunnioitetaan ja hän saa tarpeenmukaiset kuntoutus- ja terveydenhuollon palvelut. (SHL 21 §)

Palveluasuminen perustuu vuokrasuhteeseen ja siihen luetaan sekä palvelutalot että ryhmäasumiseen perustuvat asumispalvelut.

Tukiasuminen

Tuettua asumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat tukea itsenäiseen asumiseen tai itsenäiseen asumiseen siirtymisessä. Tuetulla asumisella tarkoitetaan asumisen tukemista sosiaaliohjauksella ja muilla sosiaalipalveluilla. (SHL 21 §)

Tukiasumisessa asukas asuu normaaliasunnossa. Tukiasunto voi olla joko asukkaan omistama asunto, vuokra-asunto tai muu asumismuoto. Tukiasunnoissa asumisen kesto riippuu asukkaan omasta elämäntilanteesta ja tarpeista. Tarkoitus on, että asukkaat saavat tukiasunnossa asumisen aikana elämäntilanteensa sellaiseksi, että he kykenevät siirtymään itsenäiseen asumiseen. Tukiasumista on myös kehitysvammahuollon tuettu asuminen, jossa asunnossa ei ole vakinaista henkilökuntaa ja asukkaat saavat ohjausta ja tukea muutaman tunnin viikossa.

Muu asumispalvelu

Tilapäistä asumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat lyhytaikaista, kiireellistä apua. (SHL 21 §)

Sosiaalipäivystystä järjestettäessä tulisi myös huolehtia siitä, että välttämättömän turvan ja huolenpidon tarpeessa olevalle sosiaalipäivystyksen asiakkaalle pystytään turvaamaan hänen sosiaalipäivystyksen yhteydenoton jälkeen tarvitsemansa välttämättömän turvan ja huolenpidon turvaavat palvelut tai muut tukitoimet, jos hän ei voi niitä muuta kautta saada. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi tilapäisasumisen järjestämistä. (HE 164/2014)

SOSIAALIALAN MUUT PALVELUT

Avomuotoinen päihdekuntoutus

Päihdetyöllä vähennetään ja poistetaan päihteisiin liittyviä hyvinvointia ja turvallisuutta vaarantavia tekijöitä sekä tuetaan päihteettömyyttä. Tässä laissa tarkoitettuun sosiaalihuollon päihdetyöhön kuuluu: 1) ohjaus ja neuvonta; 2) päihteiden ongelmakäyttäjille, heidän omaisilleen ja muille läheisilleen suunnatut sosiaalihuollon erityispalvelut; 3) muut 14 §:n mukaiset päihteettömyyttä tukevat tai päihteiden ongelmakäytön vuoksi tarvittavat sosiaalipalvelut. Raskaana olevalla henkilöllä on oikeus saada välittömästi riittävät päihteettömyyttä tukevat sosiaalipalvelut. Sosiaalihuollossa tehtävä päihdetyö on suunniteltava ja toteutettava siten, että se muodostaa toimivan kokonaisuuden muun kunnassa tehtävän päihdetyön ja mielenterveytyksen kanssa. (SHL 24 §)

A-klinikka, nuorisoasema, huumeambulanssi, avokatkaisuyksikkö ja muu vastaava avomuotoista päihdekuntoutusta antava yksikkö. Palvelun tarkoituksena on hoitaa ja kuntouttaa päihdeongelmaisia ja hoidon tai terapian antaa yksikössä oleva ammattihenkilö. Vaativaa lääketieteellistä kuntoutusta voidaan antaa vain terveydenhuollon yksiköissä.

Sosiaalityöntekijän palvelut

Sosiaalityöllä tarkoitetaan asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön, perheen tai yhteisön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, sovitetaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta. Sosiaalityö on luonteeltaan muutosta tukevaa työtä, jonka tavoitteena on yhdessä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä. (SHL 15 §)

Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto myöntää hakemuksesta oikeuden harjoittaa sosiaalityöntekijän ammattia laillistettuna ammattihenkilönä henkilölle, joka on suorittanut Suomessa ylemmän korkeakoulututkinnon, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat yliopistolliset opinnot sosiaalityössä. (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) 7 §)

Sosiaaliohjaus

Sosiaaliohjauksella tarkoitetaan yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Tavoitteena on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämänhallintaa ja toimintakykyä. (SHL 16 §)

Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluu: 1) sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen; 2) kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen; 3) valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan; 4) ryhmätoiminta ja tuki sosiaaliin vuorovaikutussuhteisiin; 5) muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet. Nuorten sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä. (SHL 17 §)

Mielenterveystyö sosiaalihuollossa

Mielenterveystyöllä vahvistetaan yksilön ja yhteisön mielenterveyttä suojaavia tekijöitä sekä poistetaan ja vähennetään mielenterveyttä vaarantavia tekijöitä. Tässä laissa tarkoitettuun mielenterveystyöhön kuuluu: 1) sosiaalipalveluihin sisältyvä mielenterveyttä suojaaviin ja sitä vaarantaviin tekijöihin liittyvä ohjaus ja neuvonta sekä tarpeenmukainen yksilön ja perheen psykososiaalinen tuki; 2) yksilön ja yhteisön psykososiaalisen tuen yhteensovittaminen äkillisissä järkyttävissä tilanteissa; 3) sosiaalihuollon mielenterveyspalvelut, joilla tarkoitetaan 14 §:n mukaisia yksilön mielenterveyttä tukevia sosiaalipalveluja. Sosiaalihuollossa tehtävä mielenterveystyö on suunniteltava ja toteutettava siten, että se muodostaa toimivan kokonaisuuden muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa. (SHL 25 §)

Kasvatus- ja perheneuvonta

Kasvatus- ja perheneuvontaa annetaan lapsen hyvinvoinnin, yksilöllisen kasvun ja myönteisen kehityksen edistämiseksi, vanhemmuuden tukemiseksi sekä lapsiperheiden suoriutumisen ja omien voimavarojen vahvistamiseksi.

Kasvatus- ja perheneuvontaan sisältyy lasten kasvuun ja kehitykseen, perhe-elämään, ihmissuhteisiin ja sosiaalisiin taitoihin liittyvää arviointia, ohjausta, asiantuntijaneuvontaa ja muuta tukea.

Kasvatus- ja perheneuvontaa toteutetaan monialaisesti sosiaalityön, psykologian ja lääketieteen sekä tarpeen mukaan muiden asiantuntijoiden kanssa. (SHL 26 §)

Lapsen ja vanhemman välisen tapaamisen valvonta

Lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonnalla huolehditaan siitä, että lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 2 §:ssä tarkoitettu tapaamisoikeus toteutuu lapsen edun mukaisesti. Tapaamisten valvonta perustuu joko sosiaalilautakunnan vahvistamaan sopimukseen tai tuomioistuimen päätökseen, jossa määritellään tarvittavien toimenpiteiden sisältö.

Valvotuissa vaihdoissa valvoja huolehtii, että lapsi siirtyy sopimuksen tai päätöksen mukaisesti vanhemmalta toiselle. Tuetuissa tapaamisissa valvoja on käytettävissä tapaamisen ajan. Valvotuissa tapaamisissa valvoja on tapaamisen ajan näkö- ja kuuloyhteydessä lapseen ja vanhempaan.

Valvoja voi päättää, että tapaamista ei aloiteta tai vaihtoa ei suoriteta, tai keskeyttää tapaamisen, jos se on välttämätöntä lapsen edun vuoksi. Valvojan on annettava toimivaltaiselle lastenvalvojalle kirjallinen selvitys keskeyttämistään tai muusta syystä toteutumatta jääneistä sovituista tapaamisista. Valvojalla on oltava tehtävään soveltuva ammattitutkinto tai muu soveltuva koulutus. (SHL 27 §)

Koulukuraattoritoiminta

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan muun muassa yksittäiselle opiskelijalle annettavia opiskeluhoollon kuraattoripalveluja. Kuraattoripalveluilla tarkoitetaan opiskeluhoollon kuraattorin antamaa opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta, joilla: 1) edistetään koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä opiskelijoiden perheiden ja muiden läheisten kanssa; 2) tuetaan opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia. Yksityisten sosiaalipalvelujen järjestämisestä ja siihen liittyvästä ilmoitusmenettelystä säädetään yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa (922/2011). Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

Erityiskouluihin ja -oppilaitoksiin tuotetut koulukuraattoripalvelut.

(Valviran ohje 6.2.2015, (6174/06.00.0.2/2014))

Perhetyö

Perhetyöllä tarkoitetaan hyvinvoinnin tukemista sosiaaliohjauksella ja muulla tarvittavalla avulla tilanteissa, joissa asiakas ja hänen perheensä tai asiakkaan hoidosta vastaava henkilö, tarvitsevat tukea ja ohjausta omien voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi.

Perhetyötä annetaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveyden ja kehityksen turvaamiseksi. (SHL 18 §)

Avomuotoinen perhekuntoutus

Lastensuojelun asiakkuudessa olevalle perheelle on järjestettävä tarvittaessa lapsen ja perheen tuen tarpeisiin perustuva asiakassuunnitelma huomioon ottaen lastensuojelun avohuollon tukitoimina muun muassa perhekuntoutusta (Lastensuojelulaki (417/2007) 36 §)

Avomuotoista perhekuntoutusta annetaan laitoksessa tapahtuvana päivämuotoisena kuntoutuksena tai perheen kotona. Perhekuntoutuksessa tarjotaan kuntouttavaa toimintaa koko perheelle suunnitellusti ja tavoitteellisesti. Sen tavoitteena on lasten kasvuolosuhteiden turvaaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja perheen omien voimavarojen vahvistaminen. Perheenjäsenten välisen vuorovaikutuksen tukeminen erilaisin toiminnallisilla menetelmin, arjen taitojen harjoittelu ja säännöllisen päivärytmin vakiinnuttaminen ovat koko perheen kuntoutuksen kulmakiviä.

Lastensuojelun jälkihuolto

Sijaishuollon päättymisen jälkeen järjestettävät avohuollon tukitoimet lapsille ja nuorille. Jälkihuolto on järjestettävä myös avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen, jos

sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin. Jälkihuoltoa voidaan järjestää myös muulle kuin lastensuojelun asiakkaana olleelle nuorelle. (Lastensuojelulaki (417/2007) 75 §)

Muu sosiaalihuollon asiantuntijatoiminta

Muun muassa ammatillinen tukihenkilötoiminta.

Muut sosiaalipalvelut

Lomanviettopalveluja ja tukea lomanvieron järjestämiseen annetaan perhetilanteen, pitkäaikaisen sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn perusteella. Erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai hänen perheelleen voidaan järjestää vertaisryhmätoimintaa sekä tukihenkilö- tai perhe lapsen terveyden tai kehityksen turvaamiseksi. Kaikkien asiakkaiden hyvinvointia voidaan edistää myös muilla kuin 3 luvussa mainituilla sosiaalipalveluilla. (SHL 28 §)

SOVELLETTAVIA SÄÄNNÖKSIÄ JA JULKAISUJA

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011)

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001)

Lastensuojelulaki (417/2007)

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (980/2012)

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987)

Kehitysvammaisten erityishuollosta annettu laki (519/1977)

Päihdehuoltolaki (41/1986)

Mielenterveyslaki (1116/1990)

Omaishoidon tuesta annettu laki (937/2005)

Adoptiolaki (22/2012)

Avioliittolaki (234/1929)

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983)

Isyyslaki (11/2015)

Lapsen elatuksesta annettu laki (704/1975)

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annettu laki (619/1996)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013); (29.6.2016/512)

Perhehoitolaki (263/2015); (29.6.2016/512)

STM:n asetus yksityisistä sosiaalipalveluista (1053/2011)

Valtioneuvoston asetus sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (153/2016)

Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 164/2014)

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:5, Sosiaalihuoltolain soveltamisopas

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:6, Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017-2019

Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2015 – 2018

Verohallinnon ohje, Sosiaalihuoltopalvelujen arvonlisäverotus (604/40/2011)